

Inbreng verslag van een schriftelijk overleg

Binnen de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap hebben enkele fracties de behoefte om vragen en opmerkingen voor te leggen over:

- De brief van de Staatssecretaris inzake het onderzoek van de Inspectie van het Onderwijs over vrijwillige ouderbijdrage in het primair onderwijs (Kamerstuk 31 293, nr. 221)
- Een aantal antwoorden op schriftelijke vragen over vrijwillige ouderbijdrage en schoolkosten in het funderend onderwijs¹

De voorzitter van de commissie,
Wolbert

Adjunct-griffier van de commissie,
Arends

¹ Aangangsel Handelingen 2013–2014, nr. 771; Aangangsel Handelingen 2014–2015, nrs. 144,485 en 551)

I	Vragen en opmerkingen uit de fracties	2
	Algemeen	2
	• Onderzoek Inspectie van het Onderwijs	2
	• Voorlichting vanuit OCW	6
	• Antwoorden op schriftelijke vragen over de vrijwillige ouderbijdrage in het funderend onderwijs	7
II	Reactie van de Staatssecretaris	7

I Vragen en opmerkingen uit de fracties

Algemeen

De leden van de VVD-fractie hebben met interesse kennisgenomen van het onderzoek van de Inspectie van het Onderwijs (hierna: inspectie) en de begeleidende brief van de Staatssecretaris en zien aanleiding tot het stellen van enkele vragen.

De leden van de PvdA-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van het onderzoek van de inspectie en de reactie van de Staatssecretaris hierop en zien aanleiding tot het stellen van enige vragen.

De leden van de SP-fractie hebben kennisgenomen van de brief van de Staatssecretaris en het onderzoek van de inspectie naar de ouderbijdragen.

De leden van de CDA-fractie hebben met belangstelling de brief gelezen van de Staatssecretaris over het onderzoek naar de vrijwillige ouderbijdragen in het onderwijs.

De leden van de GroenLinks-fractie hebben kennisgenomen van het onderzoek naar de vrijwillige bijdrage en de reactie van de Staatssecretaris hierop. Deze leden zien eveneens aanleiding tot het stellen van vragen.

Onderzoek Inspectie van het Onderwijs

De leden van de VVD-fractie merken op dat de vrijwillige bijdrage, zoals de naam al doet vermoeden, vrijwillig is. Scholen moeten dit in hun schoolgids vermelden en de toelating tot een school of een opleiding kan nooit afhankelijk zijn van deze bijdrage. De inspectie concludeert nu dat 94% van de onderzochte scholen in de schoolgids meldt dat deze bijdrage vrijwillig is, maar in sommige gevallen worden extra kosten voor bijvoorbeeld excursies of overblijven apart in rekening gebracht. Is de Staatssecretaris het met de voornoemde leden eens dat scholen transparant dienen te zijn over de (vrijwillige) kosten? Zij vragen of deze niet allemaal onder dezelfde noemer, namelijk de vrijwillige bijdrage, in de schoolgids moeten staan? Welke sancties kan de inspectie inzetten als een school dit niet doet, zo vragen de leden van deze fractie.

De inspectie concludeert ook dat de hoogte van de vrijwillige bijdrage nauwelijks toeneemt, maar tegelijkertijd concluderen zij dat veel extra kosten onder een andere naam in rekening worden gebracht bij ouders. De voornoemde leden vragen hoe deze twee conclusies zich tot elkaar verhouden. Als er extra kosten onder een andere naam in rekening worden gebracht dan stijgt de ouderbijdrage in zijn geheel toch veel harder? Als de totale kosten bij elkaar worden opgeteld, komt de Staatssecretaris dan alsnog tot de conclusie dat deze zo laag zijn dat de toegankelijkheid niet in het geding komt, zo vragen zij.

Deze leden vinden de hoogte en besteding van de vrijwillige bijdrage een zaak van de school en de medezeggenschap, politiek Den Haag moet zich hierbij terughoudend opstellen. Zij vragen of de Staatssecretaris het met de voornoemde leden eens is dat met name de oudergeleding van de

medezeggenschapsraad een verantwoordelijkheid heeft om de hoogte en besteding van de vrijwillige bijdrage te bepalen. Hoe worden ouders en leerlingen geïnformeerd over het feit dat de medezeggenschap hier een bepalende rol heeft, zo vragen de leden van deze fractie.

De leden van de PvdA-fractie zijn van oordeel dat in Nederland deelname aan het funderend onderwijs voor ouders en leerlingen gratis moet zijn. Dit betekent dat alle activiteiten of leermiddelen die daar noodzakelijk zijn voor het volgen van regulier onderwijs beschikbaar moeten zijn, ook al hebben ouders daar niet voor betaald. Bij ouderbijdragen en overige schoolkosten moet het vrijwillige karakter glashelder zijn. De voornoemde leden vragen of de Staatssecretaris deze visie deelt.

De genoemde leden vinden de hoogte en de vrijwilligheid van ouderbijdragen een belangrijk punt van aandacht voor het politieke debat. Zij hechten eraan dat de Staatssecretaris op dit punt de ontwikkelingen scherp in het vizier houdt. Het onderzoek dat de inspectie heeft uitgevoerd richtte zich op 151 scholen. Nu is het denkbaar dat veel scholen die weten dat zij in de steekproef zitten, tijdig zorgen dat er niets (meer) mis is met de manier waarop zij de vrijwillige ouderbijdragen hanteren. Als men echter alleen al kijkt naar de bevindingen van de inspectie dan blijkt uit de steekproef onder de 151 basisscholen dat 16 scholen (11 procent) volgens de inspectie een «hoge tot zeer hoge» ouderbijdrage vragen. Twee scholen vroegen zelfs respectievelijk € 385 en € 690. De leden van deze fractie vragen of de Staatssecretaris onderkent dat bij zulke hoge bijdragen – vrijwillig of niet – de toegankelijkheid van deze scholen voor ouders met een laag inkomen wel degelijk in het geding is. De genoemde leden vinden het zorgelijk dat sommige scholen een hoge of zeer hoge bijdrage vragen van ouders. In hoeverre blijkt een hoge of zeer hoge bijdrage voor ouders te werken als een belemmering om hun kind aan te melden bij zo'n school? Deze leden vragen wat de effecten zijn van hoge ouderbijdragen op de segregatie in het onderwijs. Is het wellicht merkbaar dat scholen die een zeer hoge ouderbijdrage vragen significant vaak wittere scholen zijn dan scholen die een gemiddelde of lage ouderbijdrage vragen?

Deze leden zijn van oordeel dat de problematiek rondom de vrijwillige ouderbijdragen en bijkomende schoolkosten niet enkel kwantitatief kan worden benaderd: dus niet alleen met percentages waarin het goed of juist misgaat met de vrijwillige ouderbijdragen. Ouders die geconfronteerd worden met hoge bedragen die door de school van hun kind langs deze weg in rekening worden gebracht, zullen er weinig soelaas bij vinden als hen wordt gemeld dat het op veel andere scholen heus wel goed gaat. Deelt de Staatssecretaris het oordeel van de genoemde leden dat hij niet kan volstaan met een kwantitatieve benadering, zo vragen zij. Wat onderneemt de Staatssecretaris in de gevallen waar het misloopt? De eerder genoemde leden constateren dat de communicatie tussen school en ouders op méér manieren plaatsvindt dan alleen via de schoolgids. Daarom stelt het deze leden niet helemaal gerust als in de schoolgids het vrijwillige karakter correct wordt vermeld. Krijgt de inspectie ook wel signalen dat de boodschap van de school over de vrijwilligheid via de overige communicatie wel eens anders klinkt? Wordt er ook bij elk schoolbezoek dat de inspectie brengt in het kader van het basistoezicht in beeld gebracht welk beleid de school voert ten aanzien van de vrijwillige ouderbijdragen en bijkomende schoolkosten die de scholen bij de ouders in rekening brengen, zo vragen deze leden. Onderkent de Staatssecretaris dat in het openbaar primair onderwijs de ouderbijdrage in verreweg de meeste gevallen wordt gevraagd door de ouderraad of oudervereniging en niet door het bevoegd gezag? Wat betekent dit voor de formeel-juridische inspraak van de medezeggenschapsraad bij de hoogte van de ouderbijdrage, zo vragen de leden van deze fractie. De genoemde leden vinden het kwalijk als scholen ouders onder druk zetten om schoolkosten te betalen die helemaal niet verplicht

zijn. Wat onderneemt de Staatssecretaris met de bevinding van de inspectie dat andere schoolkosten voor bijvoorbeeld overblijven, schoolzwemmen, schoolreisjes en schoolkamp die vaak niet vallen onder de ouderbijdrage, die ook vrijwillig zijn, maar die in veel gevallen niet worden gepresenteerd als zodanig? Deelt de Staatssecretaris de mening van deze leden dat het wenselijk zou zijn dat er op één overzichtelijk punt in de schoolgids helderheid zou worden gegeven over de ouderbijdrage en alle bijkomende – al dan niet vrijwillige – schoolkosten die bij ouders in rekening worden gebracht, zo vragen de genoemde leden. Zo ja, wat gaat de Staatssecretaris dan in dezen ondernemen? Zo nee, waarom niet? Individuele minder draagkrachtige ouders vinden het lang niet altijd makkelijk te melden dat zij bepaalde schoolkosten onmogelijk of heel moeilijk kunnen betalen. Zij vragen of de Staatssecretaris onderkent dat de formele instemming van de oudergeleding van de medezeggenschapsraad dan niet altijd een goede indicatie geeft van het draagvlak voor de kosten die bij ouders worden neergelegd. Kan de inspectie ook actief onderzoek doen naar de mate waarin aanschaf van iPads ten behoeve van de lessen op school voor ouders een vrijwillig karakter draagt, zo vragen deze leden.

De leden van de SP-fractie vragen hoe de Staatssecretaris kan concluderen, dat ouders niet te maken krijgen met extreem hoge kosten en dat de toegankelijkheid van het onderwijs niet in het geding is. De inspectie constateert namelijk zelf al dat naast de «ouderbijdrage» scholen separaat andere «kosten» in rekening brengen, zoals schoolreisjes en het schoolkamp. Zij vragen of de Staatssecretaris het met de leden van deze fractie eens is, dat ook schoolreisjes en het schoolkamp tot de vrijwillige ouderbijdrage horen. Zo ja, welke maatregelen gaat de Staatssecretaris nemen om scholen aan te spreken op het foutief uitvoeren van de inning van de ouderbijdrage en het verkeerd vermelden van de totale kosten van de vrijwillige ouderbijdrage in de schoolgids?

Deze leden zien graag dat de Staatssecretaris er bij de scholen op aandringt, dat de verschillende componenten van de ouderbijdrage bij elkaar worden opgeteld en dat dit overzicht aan de ouders kenbaar wordt gemaakt. Ziet de Staatssecretaris hiertoe mogelijkheden? Zij vragen of de Staatssecretaris de mening van de voornoemde leden deelt dat woordspelletjes – zoals 'naast de ouderbijdrage is er nog een post voor schoolreisjes'- niet meer moet worden getolereerd. Zo ja, op welke wijze gaat de Staatssecretaris scholen verplichten om in de schoolgids een eenduidige presentatie van de vrijwillige ouderbijdrage te geven door een overzicht en een totaalbedrag van de ouderbijdrage te vermelden? Zij vragen of de Staatssecretaris mogelijkheden ziet om scholen die ouders apart proberen te laten betalen voor schoolreisjes, schoolkamp of excursies onder verscherpte aandacht van de inspectie te zetten. Ook de inspectie telt de bijdragen in het eigen onderzoek niet bij elkaar op. Dat is vreemd volgens de leden van deze fractie. Zij vragen of de Staatssecretaris alsnog voornemens is de inspectie te vragen dat alsnog te doen en de nieuwe uitkomsten met de Kamer te delen. Zo nee, waarom niet? Zij vragen tevens wat de Staatssecretaris gaat ondernemen ten aanzien van de zes procent van de scholen (dat zijn enkele honderden scholen), die niet vermelden dat de ouderbijdrage vrijwillig is.

De voornoemde leden vragen of de Staatssecretaris het met de leden van deze fractie eens is, dat ouders in veel gevallen onder druk worden gezet om te betalen, omdat hun kinderen anders uitgesloten worden van deelname aan activiteiten. Tevens vragen zij of de Staatssecretaris het met hen eens is dat de term vrijwillig in dergelijke gevallen alleen nog maar juridisch klopt. Zij vragen op welke wijze de Staatssecretaris scholen, die ouders niet actief en duidelijk informeren over de vrijwilligheid van de ouderbijdragen, hierop gaat aanspreken. Welke hersteltermijn krijgen scholen die ouders niet expliciet informeren over de vrijwilligheid om

deze fout te herstellen? Is de Staatssecretaris bereid scholen, die ten onrechte werk maken van aanmaningen, betalingsherinneringen en het inzetten van deurwaarders te beboeten, zo vragen deze leden. De eerder genoemde leden vragen wat het oordeel van de Staatssecretaris is over de school in Haarlem, waarvan de directieleden er toe over gaan om leerlingen, waarvan ouders/verzorgers niets betaald hebben, apart te nemen voor een gesprek. Is dit in de ogen van de Staatssecretaris een juiste en wenselijke uitvoering van de inning van de vrijwillige ouderbijdrage? Zij vragen tevens of de Staatssecretaris bekend is met de school in Voorschoten, die als voorschot op de ouderbijdrage, € 100,- vraagt van ouders bij inschrijving. De betaling van deze bijdrage maakt de plaatsing van het kind op deze school definitief. Zij vragen welke maatregelen de Staatssecretaris tegen deze school gaat nemen. De inspectie noemde als hoogste gevonden ouderbijdrage € 690,-. De leden van deze fractie krijgen meldingen van scholen die een aanzienlijk hoger bedrag vragen (meer dan € 1.000,-). Zij vragen of de Staatssecretaris het eens is met de leden van deze fractie dat het maximeren van de ouderbijdrage voorkomt dat een tweedeling ontstaat tussen scholen en alle scholen toegankelijk blijven voor ouders met een laag inkomen. Zij zouden graag een toelichting op dit antwoord ontvangen. Ziet de staatssecretaris mogelijkheden om de vrijwillige ouderbijdrage in het onderwijs te maximeren, zodat de school van de voorkeur van ouders toegankelijk blijft en tweedeling en segregatie in het onderwijs gestopt wordt? Zij vragen of de Staatssecretaris zijn antwoord zou kunnen toelichten.

Scholen zetten in de schoolgids soms iets anders dan in e-mails of brieven aan de ouders. Zij vragen of de Staatssecretaris hiermee bekend is. Tevens vragen zij of hij bekend is met de voorbeelden van de Landelijke Ouderraad², zoals ouderbijdragen die worden gebruikt voor personele kosten of voor het onderwijsprogramma (en als verplicht opgelegd). Acht de Staatssecretaris dit een wenselijk ontwikkeling: waarom wel/niet? Vreest de Staatssecretaris niet dat wanneer de opbrengsten van de vrijwillige ouderbijdrage worden ingezet voor het primaire onderwijsproces er ongewenste kwaliteitsverschillen tussen scholen zullen ontstaan, zo vragen de eerder genoemde leden.

Deelt de Staatssecretaris de mening van de leden van deze fractie dat het het onderliggende probleem van de wildgroei van ouderbijdragen in het onderwijs is, dat scholen onvoldoende worden gefinancierd. Is het waar dat scholen niet genoeg budget (lumpsum) krijgen of dat schoolbesturen dit budget niet aan de juiste zaken besteden waardoor de ouderbijdrage stijgt? Zij vragen of dit niet juist tweedeling in het onderwijs in de hand werkt.

Deze leden vragen of al deze nieuwe en blijkbaar voor de Staatssecretaris onbekende feiten, niet moeten leiden tot de conclusie dat een nieuw en uitgebreider inspectie-onderzoek nodig is. Tevens vragen zij of de Staatssecretaris bereid is om op grond van deze nieuwe feiten zijn conclusie, dat de toegankelijkheid van het onderwijs niet in het geding is, op zijn minst te nuanceren.

De leden van de CDA-fractie merken op dat het goed is te lezen dat uit de steekproef blijkt dat bijna alle scholen vermelden dat het om een vrijwillige bijdrage gaat. En dat het aantal scholen dat dit niet doet de afgelopen jaren lichtelijk is gedaald. Deze leden zijn wel benieuwd wat er gebeurt als wordt geconstateerd dat een school niet aangeeft dat de ouderbijdrage vrijwillig is. Immers, het is al sinds jaar en dag een vrijwillige bijdrage, één en ander vastgelegd in de wet. Uiteraard moet de MR³ van zo'n school daar ook op letten en melding van maken. Zij vragen

² Brief van de Landelijk Ouderraad aan de Kamer van 7 februari 2015 (Parlisonr. 2015Z2213)

³ MR: medezeggenschapsraad

of de Staatssecretaris ook bereid is om duidelijker te communiceren richting de ouders waar zij kunnen melden dat hun school niet goed omgaat met regels omtrent de ouderbijdrage. Zij ontvangen graag een toelichting hierop van de Staatssecretaris.

Deze leden vragen de Staatssecretaris verder aan te geven of er ook scholen zijn die al eerder door de inspectie erop gewezen zijn dat zij het vrijwillige karakter van de ouderbijdragen moeten vermelden, maar dit nog steeds niet doen. Zij vragen welke maatregelen de inspectie dan treft. De genoemde leden zijn ook benieuwd naar het meer toezien op de overzichtelijkheid van de andere ouderbijdragen en het vermelden van het vrijwillige karakter hiervan. Zij vragen of de Staatssecretaris ook kan aangeven hoe scholen omgaan met ouders die de ouderbijdragen niet kunnen betalen. Op welke wijze wordt bij deze ouders onder de aandacht gebracht dat er niet alleen van rijkswege regelingen zijn om tegemoet te komen in de schoolkosten, maar ook van vanuit de gemeente dergelijke regelingen bestaan, zo vragen deze leden.

De leden van de GroenLinks-fractie willen benadrukken het essentieel te vinden dat ten alle tijden de vrijwilligheid van de ouderbijdrage wordt benadrukt en dat er door scholen geen druk wordt uitgeoefend op ouders om deze bijdrage te betalen.

Deze leden vragen welke conclusie de Staatssecretaris trekt uit de cijfers van de inspectie dat 14% van de scholen uit de steekproef niet de hoogte van de vrijwillige ouderbijdrage correct weergeven. De genoemde leden vragen of de Staatssecretaris het met hen eens is dat er sinds het jaar 2000 dus eigenlijk geen voortuitgang is geboekt op dit punt.

Is de Staatssecretaris het met deze leden eens dat een verdere stijging van de hoogte van de vrijwillige ouderbijdrage kan leiden tot een kloof tussen kinderen, zo vragen zij.

Hoe duidt de Staatssecretaris de vrijwillige ouderbijdrage in het licht van de conclusies van het pas verschenen rapport «Gescheiden werelden» van het Sociaal Cultureel Planbureau en de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid?

Zij vragen tevens of de Staatssecretaris voornemens is verdere acties te ondernemen om de hoogte van de gemiddelde vrijwillige ouderbijdrage naar beneden te brengen alsmede te zorgen dat het aantal scholen met een vrijwillige bijdrage van meer dan € 100 tot een minimum wordt beperkt.

Voorlichting vanuit OCW

De leden van de PvdA-fractie hebben kennisgenomen van de twee voorstellen van de Landelijke Ouderraad⁴ dat er vanuit het Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap ten eerste duidelijke berichtgeving aan alle ouders komen over de vrijwilligheid van de ouderbijdrage en over de rol van ouders in de medezeggenschap bij de besluitvorming over de ouderbijdrage. Ten tweede stelt de Landelijke Ouderraad voor dat er duidelijke berichtgeving aan ouders zou komen dat misstanden rond de ouderbijdrage kunnen worden gemeld aan de inspectie. Wat gaat de Staatssecretaris doen met deze voorstellen?

De leden van de GroenLinks-fractie vragen of de Staatssecretaris heeft kennisgenomen van de bovengenoemde brief van de Landelijke Ouderraad. De leden vragen of de Staatssecretaris bereid is om de berichtgeving vanuit het ministerie en inspectie te verduidelijken, zodat ouders weten waar ze misstanden kunnen melden.

⁴ Brief van de Landelijk Ouderraad aan de Kamer van 7 februari 2015 (Parlisonr. 2015Z2213)

Antwoorden op schriftelijke vragen over de vrijwillige ouderbijdrage in het funderend onderwijs

De leden van de PvdA-fractie merken op dat de Staatssecretaris bij de beantwoording van schriftelijke vragen van het lid Jadnanansing⁵ heeft laten weten dat hij bereid was om met de VO-raad in gesprek te gaan over de toegankelijkheid van soms extreem dure schoolexcursies. Wat heeft dit gesprek inmiddels opgeleverd? Wat onderneemt de Staatssecretaris bijvoorbeeld als een school zelfs in de schoolgids vermeldt dat deelname aan een schoolreis verplicht is maar niettemin daarvoor kosten in rekening brengt bij de ouders, zo vragen de eerder genoemde leden.

De leden van de GroenLinks-fractie vragen of het overleg met de VO-raad over het toegankelijk maken van schoolreisjes (voor ieder kind) al heeft plaatsgevonden, en zo ja, welke acties worden ondernomen door de sector (aangekondigd in de beantwoording van de schriftelijke vragen van het lid Jadnanansing. De genoemde leden vinden het zeer belangrijk dat ieder kind kan deelnemen aan schoolreisjes en vinden het aanbieden van een kosteloos alternatief eigenlijk geen alternatief, omdat dit kinderen in een isolement kan brengen. Zij vragen of de Staatssecretaris deze mening deelt.

II Reactie van de Staatssecretaris

⁵ Aangangsel van de Handelingen II, 2014–2015, nr. 551, d.d. 13 november 2014